

France Bevk: *Brat Frančišek*. Gorica 1926. 94 str. Bevk se ume včitatati in zna svojstveno reproducirati in glosirati. To je pokazal z «Bratom Frančiškom», ki je vzrastel ob Jörgensenu, a je vendar Bevkov. Želja očeta «Goriške Matice» dr. A. Gregorčiča je bila, da bi ob 700letnem Frančiškovem jubileju izdali spominsko knjigo, in Bevk je zastavil pero in pisal o bratu Frančišku v goriških — zaporih. «Zadovoljiti sem se moral» — pravi v uvodu — «z domišljijo, zrastle iz knjig, ki sem jo razpredel v tej samoti in jo pomnožil s spomini.» Brat, «ki so mu bile človeške slabosti do dna poznane in mu je bila ljubezen vrhunec vsega,» mu je bil v samoti jetniške celice blizu. Spoznal je, «kako more biti lepo človeku, ne imeti nikogar na svetu razen Boga; da je v tem spoznanju tista silovita moč, ki narekuje človeku smeh nad ničnostmi, katerim pripisuje svet ogromno vrednost; da srečnemu človeku ni treba imeti drugega ko neobteženo srce in da je vse, kar imenujemo lastnina, moč, pravica, le orodje inkvizitorja, ki poganja v globino teme in ne k solncu.» Iz tega spoznanja in občudovanja — «česar ne razumemo, moramo molče občudovati,» pravi — je pisal Bevk in toliko iz sebe. Tehnika: Pripovedovanje Frančiškovega življenja v okviru. Brat Elija ga pripoveduje, da odpre avtorju, ki je «od življenja», trepalnice. «Brat Elija» pripoveduje zavzeto toplo, a vendar skuša vse Frančiškovo življenje od stopnje do stopnje psihološko motivirati in pojasniti. Iz človeka vzraste svetnik, ki ga vzljubiš in zaželiš, da bi njegov duh zavel skozi človeštvo naših dni in mu dahnil mir in ljubezen. Prvi natis je že pošel, dasi je bila knjiga izredna, fakultativna. Pred morebitno novo naklado bi nasvetoval temeljitejšo korekturo, ker je tu in tam le še kaj, kar bi se moralo popraviti.

Joža Lavrenčič.

O p o m b a: Med letošnjimi knjigami «Goriške Matice» sta še «Zdravje in bolezen v domači hiši», I. del, ki jo je spisal goriški zdravnik dr. Just Bačar, in še mladinski zbornik «Prvi koraki», ki naj nadomesti deci slovensko knjigo, katere v šoli več ne pozna. Te knjige uredništvo ni dobilo v recenzijo.

S R B S K O - H R V A T S K A D E L A

VI. Velmar Janković: *Dečak s Une*. Izdanje Sveslovenske knjižare M. J. Stefanović i drug. Beograd 1926. 124 str.

Plodoviti pisatelj Janković, ki je v kratki dobi nekaj let obogatil srbsko-hrvatsko književnost z močnimi dramami in novelami, je zdaj izročil javnosti knjigo «Dečak s Une», prvi del «proznega cikla Duše sa Balkana», ki naj bo morda velika slika nekega pokolenja, njega rasti, razvoja in završetka, prikazanega v zvezi z miljejem, poglobljenega v svet doživetij, ki so izraz duše, kajti «moj pravi život bio je oduvek pod događajima». Tedaj bi to nameravano delo, čigar prvi odlomek prikazuje otroška leta Ljubiše Matijevića, sličilo epskim pesnitvam Fabrea in V. Larbauda («Barnabooth»), ki sta oba skušala raztolmačiti dejanje in nehanje sodobnega francoskega človeka z osvetlitvijo njegovega detinstva, njegovega razvoja in doraščanja, kot je to storil že Flaubert v «Education sentimentale», dasi hoče Janković predvsem prikazati kolektivno psiho Balkana v najskritejših in najzastretejših pojavljanjih duše. V smeri Proustove retrospektivnosti se je napotil v «časove sećanja» in postavil pred nas dečka Ljubišo, ki se začne zavedati življenja, ki ga dramijo prvi stiki z okolico, ki se prebuja v istinit svet iz svojih snov, kamor se zateka nazaj kot v zavetišče pred tujim in sovražnim dahom realnosti. Posebno v prvih poglavjih se je pisatelju posrečilo obdati svoje pripovedovanje z dihom mitosa, kajti otrok doživlja zunanji svet kakor junak

v pravljici — v tem se baš očitava sila in pesniška tvornost otroške domišljije. Ko sledimo prebujanju dečka v istinitost, se nam znova potrjuje avtorjevo spoznanje, da «događaja morda i nema na svetu. Ima samo povesti duše», in da je vsa neskalsjenost in čistost življenja dana le tej zgodnji mladosti, v katero se zamisli marsikdo in marsikdaj, češ, «mi danas vidimo, da smo samo u detinjstvu i u mladosti živeli zaista. A sve ono drugo, sve ono drugo...» To «svetlost u duši» hraniti in gojiti v vsem poznejšem življenju znajo samo redki, — morda nam v naslednjih ciklih prikaže avtor baš vso borbo za ohranitev in razvitje te davne svetlosti.

Škoda pa je, da je pisatelj na nekaterih mestih prekinil te spomine z opazkami in refleksijami, ki so plod zrelih izkustev in trgajo tok pripovedovanja. Vendar pa vsebuje novela, ki se zaključi z vstopom dečka v gimnazijo, obilo močnih, pesniško izrazito prikazanih prizorov, n. pr. življenje v stari hiši, prvo nasprotje med očetom in materjo, ki navda malega Ljubišo s toliko grozo, dogodek v samostanu itd.

Toda končno besedo o Jankovičevem delu bomo mogli izreči šele, ko bo pred nami cikel «Duš na Balkanu» v celoti, v katero je vmeščena pričujoča novela kot fragment.

Miran Jarc.

KRONIKA

DOMAČI PREGLED

Drama. Motreč prvo polovico odigrane sezone, je treba ugotoviti, da so se predstave v tem razdobju v znatni meri dvignile, igralsko kakor tudi repertoarno. Kljub težkim neprilikam, v katere je zašlo gledališče, in pretečim redukcijam je dramski ansambl vobče izvrševal svojo nalogo s tisto intenzivnostjo in ljubeznijo, ki mu je zagotovila nekaj lepih uspehov. Iz sestave repertoarja odseva predvsem težnja, brez neumestnega eksperimentiranja in konkuriranja s kinom poiskati dela, ki imajo neki literaren nivô, a bi bila vzlic temu zmožna privabiti v gledališče kar najširše plasti občinstva. Napraviti gledališče poljudno v najširšem pomenu te besede, a pri tem ne žrtvovati njegovega umetniškega poslanstva (in še manj izmaličiti ga v kak operetno-kabaretni, burkasto-plehki tingl-tangl, s katerim nas menda hoče «osrečiti» novi upravnik, kot to naivno dopoveduje v «Morgenblattu» z dne 26. februarja 1927.) — to načelo se mi v danih prilikah vidi edino pravilno. Iz teh razlogov je uprava segla po dveh starejših nemških ljudskih igratih, Anzengruberjevi «Slabi vesti» in Schillerjevem «Kovarstvu in ljubezni», ki bi drugače pač ne sodili v sodobni repertoar modernega gledališča. Poizkus ljudske igre je tudi vprizoritev Goldonijeve zabavne komedije «Pri lepi krčmarici» in apartne Galsworthyjeve rodbinske veseloigre «Joy».

Sezona se je otvorila s Cankarjevimi «Hlapci», ki so v Skrbinškovi režiji presegli dosedanje vprizoritve te igre na slovenskem odru. Težavni ansamblski prizor v krčmi je bil jako spretno izrežiran, dočim so bili začetni prizori v prvem dejanju preveč pretirani v grotesko. V svojem notranjem jedru delo še ni bilo izčrpno interpretirano: omahovalo je med satiro in tragedijo. Glavno osebo, Jermana, je oblikoval Kralj in dal tej hamletovski naturi nekaj svežih, neposrednih, življensko resničnih potez; vendar sem pogrešal prave plastike pri njem; bil je mestoma zabrisan, monoton. Njegova partnerica, Lojzka Debeljakova, je našla par pristrčnih tonov, a njen značaj ni bil izrazito oblikovan; svoje prednice, šaričeve, ni dosegla. Izrazito je stal Cesarjev župnik; ni bil vulgaren, a tudi ne aristokratski; domač človek, trd v svojih